

פסקי הלכות ותשובות מפי מורינו הגאון הגדול רבי עמרם פריד שליט"א

שו"ת בדיני טבילת כלים

תוכן עניינים:

שימוש בכלי ללא טבילה | טבילת תבניות חד פעמיות | חלקי הכלי הטעונים טבילה | טבילת מכשירים חשמליים | טבילת חוט מכשירי החשמל | טבילת מכוונת חשמליות בחנויות | טבילת בקבוקים ביקב יין | טבילת כלים במקומות ציבוריים | טבילת כלים באולמות ובמסעדות | טבילת פלטה, חצובה ובלעך

בפרשת השבוע נאמר "כל דבר אשר יבוא באש תעבירו באש וטהר אך במי נדה יתחטא" (במדבר לא, כג), ופסוק זה הוא המקור לטבילת כלים הנקנים מן הגוי (עבודה זרה דף עה:).

שימוש בכלי ללא טבילה

שאלה: אדם שנמצא במקום שאין לו אפשרות לטבול את הכלים, האם ישנה אפשרות להשתמש בכלי ללא טבילה.

תשובה: אין היתר להשתמש בכלי רב פעמי ללא טבילה, אפילו בפעם הראשונה. אך יש להסתפק אם יש להקל להשתמש בכלי [לזמן קצר בלבד] ע"י שיפיקור בפני שלושה [ובאופן שבעל הכלי מפקיר, ואחר משתמש ללא כוונת זכיה - מהני אף לכתחילה].

מקור: מבואר בשו"ע (או"ח סי' שכ"ג ס"ז, יו"ד סי' קכ סט"ז) שאדם שיש לו בשבת כלי לא טבול, יכול להקנות את הכלי לגוי, ולחזור ולשאל אותו ממנו, וכך יכול להשתמש בכלי ללא טבילה. ומכך שלא כתב השו"ע שיכול להשתמש ע"י שיפיקור את הכלי בפני שלושה אנשים ויתכוון שלא לזכות בו בחזרה, יש להוכיח שאין הפקרת הכלי פוטרת מטבילה, ועי' שו"ת מהרי"ל דיסקין (קו"א סי' ה אות קלו) שהוכיח כן. אך יש לדחות שחך מתרי ותלת נקט השו"ע, ולמעשה היה נראה שעכ"פ מהני לפחות מיום אחד וצ"ע [ולכך לא נקט השו"ע עצה זו שאינה מועילה ליותר מיום אחד], אך יותר מכן אין יכול להשתמש בו ללא טבילה, אלא או ישליכנו לאשפה או יזכה בו ויטבלנו.

טבילת תבניות חד פעמיות

שאלה: האם צריך לטבול תבניות אפיה אלומיניום חד פעמיות המיוצרות בחו"ל.

תשובה: מנהג העולם להקל שלא לטבולם, וטעם הדבר מבואר במקור.

מקור: כתב הרמב"ם (פ"ה מהל' כלים ה"ז) "חותל של הוצין שמניחין בו הרוטב וכיו"ב, אם הוא נותן לתוכו ונוטל מתוכו מתטמא, ואם אינו יכול ליטול מה שבתוכו עד שיקרענו או יתירנו, או שחשב לאכול מה שבתוכו ולזרוקו, טהור. וכן הקרן שהוא משתמש בה ומשליכה אינה מקבלת טומאה, ואם חשב עליה מקבלת טומאה" עכ"ל. [ומקור דבריו הם במשנה כלים פט"ז משנה ה, תוספתא כלים ב"מ פ"ו, ועי' כלים פכ"ח משנה ג].

ומבואר מדבריו שכלי שמתקלקל משימוש אחד ולאחמ"כ זורקים אותו (-חותלות), וכן כלי שרגילים להשתמש בו רק פעם אחת (-קרן), אין להם שם כלי.

נמצא שכלי חד פעמי אינו לו שם כלי לגבי טומאה, ולדעת הפוסקים שטומאה וטבילת כלים חד דינא אית להו [עי' בנידון זה בגידולי טהרה סי' יז, חכמת אדם כלל עג, יד אפרים יו"ד סי' קכ ס"ה, שו"ת שב יעקב סי' לא, שו"ת מהר"י אסאד יו"ד סי' רטז], נמצא שאין צריך לטבול כלים חד פעמיים.

אך לדעת הפוסקים הסוברים שאין ללמוד דיני טבילת כלים מדיני טומאה, צ"ע מדוע אין טובלים תבניות חד פעמיות.

ויש לבאר שכיון שאין לזה שימוש קבוע, אינו נחשב כלי המחויב בטבילה, ואינו נחשב לכלי סעודה, ואף אם אין למדים דיני טבילת כלים מדיני טומאה וצריך לטבול אף כלים שאין מקבלים טומאה, כגון פשוטי כלי זכוכית, כלי חד פעמי גרע טפי, שאינו נחשב כלי סעודה ופטור מטבילה.

אך לפי האמור שכלים חד פעמיים פטורים מטבילה משום שאין להם שם כלי, יש להקשות כיצד נוטלים ידיים מכלי חד פעמי, וכן כיצד עושים קידוש בשבת על גביע חד פעמי.

וצ"ל שכלי חד פעמי יש לו שם כלי לכל עניין חוץ מלעניין טומאה וטבילת כלים שבהם יש דין מיוחד שצריך כלי גמור [וכפי שמצינו בכלי גללים, כלי אבנים וכלי אדמה שהם כלים גמורים לעניין נט"י וקידוש, אך לא לגבי טומאה], ולכך כלים חד פעמיים היו כלי לכל עניין מלבד לעניין טומאה וטבילה.

חלקי הכלי הטעונים טבילה

שאלה: בטבילת מיקסר, האם צריך לטבול גם את המנוע או רק את החלקים הנוגעים באוכל.

תשובה: אין צריך לטבול את המנוע.

מקור: מצינו בזה שלוש סוגיות במס' שבת:

- א. בדף מד: לעניין גלגל של מרכבה (-מוכני) שניתן לפירוק ונגע טומאה במרכבה לא נטמא הגלגל, וכן אם נגע טומאה בגלגל לא נטמא המרכבה.
- ב. בדף מח: לעניין מספריים ששני חלקיהם מתפרקים אחד מהשני (-מספורת של פרקים), אם נטמא אחד מהחלקים נטמא גם השני.
- ג. בדף נח: לעניין פעמון (-זוג) שיש בו עינבל שנחשב ככלי אחד, ואם נטמא אחד מהם נטמא גם השני.

והקשו התוס' (שם מח: ד"ה דבר תורה) מדוע בסוגיית "מוכני" (שבת מד:) מבואר שהמרכבה והגלגל הם שני חלקים שונים שאין קשר ביניהם, ואם נטמא אחד לא נטמא השני, ואילו בסוגיית "מספורת של פרקים" (שם מח:) [וכן בסוגיית "זוג ועינבל" (שם נח:)] מבואר שיש קשר בין שני החלקים והם נחשבים אחד, ואם נטמא אחד מהם נטמא גם השני, וסיימו תוס' 'וצריך לחלק'.

ובביאור החילוק נאמרו כמה דרכים:

- א. במספריים [וכן בזוג] שני החלקים משמשים לדבר אחד ולכן מטמאים אחד את השני, משא"כ במוכני, הגלגל משמש למטרת נסיעה ואילו המרכבה משמשת למטרת ישיבה בתוכה [מגיני שלמה].
- לביאור זה נראה שלא צריך לטבול את המנוע של הכלים החשמליים, כיון שהוא משמש למטרה אחרת בדומה למוכני.**
- ב. במוכני הגלגל אינו מחובר למרכבה אלא עומד על המרכבה, והוא שני חלקים נפרדים, משא"כ במספריים של ספרים [וכן בזוג] החלקים נדחקים זה לזה וצריך מעשה לפרקם, ולכך הם מטמאים אחד את השני [שפת אמת].

טבילת בקבוקים ביקב יין

שאלה: בקבוקי זכוכית של יין ומיץ ענבים, האם המפעל צריך לטבלם לפני מילוי הבקבוקים ביין.

תשובה: רבים מקילים בזה, אך לכתחילה נכון לטבולו [וכן הדין בצנצנות דגים].

מקור: כיון שהם כלי זכוכית וטבילתם מדרבנן, רבים מחשיבים אותם ככלי סחורה ומקילים שלא לטבלם כיון שהמוכר לא משתמש בהם לצורך עצמו אלא רק לצורך סחורה, אך לכתחיל' נכון לטבולם [ועי' יבין דעת לגאון מקוטנא (יו"ד סי' קכ) שכתב שצריך טבילה].

טבילת כלים בבתי חולים, במלונות/צימרים,

במרפאות ובמקומות עבודה

שאלה: גמ"ח כלים לשמחות, וכן אדם המתארך בבית מלון/צימר, וכן כלים/מיחמים בבתי חולים, וכן מכוונות קפה ברחוב - האם כיון שהבעלים אינו משתמש בהם לצורך סעודה הם נחשבים כלי סחורה הפטורים מטבילה.

תשובה: יש לטבול ללא ברכה, ואין להשתמש ללא טבילה, והמיקל בזה בשעת הדחק אין מוחין בידו.

מקור: עי' שו"ת מהרי"ל דיסקין (קו"א סי' ה אות קלו) שבתחילה נטה להקל ולמעשה הוכיח שחייב, ויש לדחות ראייתו.

טבילת כלים באולמות ובמסעדות

שאלה: האם מותר לאכול במסעדה או באולם שמחות שלא טבלו את כליהם.

תשובה: אסור להשתמש [ואם כבר מילאו לו בצלחת, יש לדון להקל לאכול בכפית חד פעמית, דחשיב כריקון, ויל"ע].

מקור: עי' שו"ת מהרי"ל דיסקין ושו"ת טוט"ד הנ"ל שחייב טבילה, ואף לדעות המקלות שם, נראה שכאן יש לחייב טבילה, שהרי פשוט שהכלים בהם בעל הבית מביא אוכל לאורחיו לא נחשבים כלי סחורה, והנ"ל במסעדה ובאולם שמחות יש לדון שנחשב כאורחיו של בעה"ב.

ועיי' שו"ת לבושי מרדכי (יו"ד קמא סי' פג), אולם עיי' שו"ת שבט סופר (יו"ד סז).

טבילת פלטה/חצובה/בלעך

שאלה: האם צריכים לטבול פלטה של שבת, חצובה ובלעך, כיון שלפעמים מבשלים על החצובה חצילים או מחממים על הפלטה והבלעך חלות.

תשובה: אין צריך טבילה כיון שעיקר התשמיש הוא ע"י סירים, ואין חוששין למיעוט תשמיש ע"י נתינת אוכל על החצובה או על הפלטה והבלעך בעצמם.

מקור: דרכי תשובה יו"ד ס' קכ ס"ק מה.

ובשו"ע (שם ס"ד) מבואר שחצובה אינה צריכה טבילה, וכתב הפר"ח (שם סקי"ב) שאף שלפעמים צולים ישירות על גבי החצובה, כיון שרוב התשמיש הוא ע"י סירים, אין צריך טבילה, [וכן כתב בשו"ת שב יעקב סי' לא, מובא בפת"ש סק"ו וביד אפרים (שם)].

ואף שדעת הרמ"א (ס"ח) שמיעוט תשמיש מחייב בטבילה, ה"מ דווקא בכלי כגון סכין שייחדוהו לשימוש שאינו של אכילה, שבזה אם משתמש בו במיעוט תשמיש לאכילה - צריך לטבול, אבל בחצובה וכד' שאינה עומדת לשימוש אכילה כלל, והשימוש באוכל עצמו ללא כלי הוא רק מיעוטא דמיעוטא - אין צריך טבילה.

לביאור זה נראה שאם המנוע של הכלי החשמלי מתפרק בקלות לא צריך להטבילו, אך אם צריך להפעיל כוח בשביל לפרקו, אזי הוא טעון טבילה.

טבילת מבשירי חשמל שונים

שאלה: בלנדר יד המורכב משני חלקים וכן קומקום נשלף (כלומר, כלי קיבול המונח על בסיס חשמלי), האם צריך לטבול את שני החלקים.

תשובה: למעשה נראה שדי שיטבול את החלק התחתון של הבלנדר, וכן בקומקום אין צריך לטבול את החלק התחתון המחובר לחשמל.

מקור: לכאורה היה נראה שכיון שהם שני חלקים המשמשים רק לדבר אחד, ואין שימוש לחלק אחד מבלי השני, יצטרכו לטבול את שניהם.

אמנם לפי המבואר לעיל בסוגיית מוכני, לא יצטרכו לטבול את החלק העליון [-החלק החשמלי] כיון ששני חלקי הכלי אינם משמשים לאותו דבר, בדומה למוכני.

ואף אם נאמר שצריך לטבול את כל הבלנדר, נראה שבקומקום חשמלי אין צריך לטבול את החלק הנשלף, שמכוון שיש לו בית קיבול הרי הוא נחשב ככלי בפני עצמו.

שאלה: בטבילת טוסטר נשלף, האם די לטבול את התבניות הנשלפות או צריך לטבול גם את גוף הכלי.

תשובה: למעשה נראה שדי לטבול את התבניות הנשלפות.

מקור: אף שהם שני חלקי כלי הנחשבים לכלי אחד, נראה שלא צריך לטבול את גוף הכלי, וכפי האמור לעיל לעניין מנוע מיקסר ובלנדר [הדומה למוכני], והכא נמי כאן לא צריך לטבול את גוף הכלי אלא רק את התבניות הנוגעות באוכל.

שאלה: בטבילת צ'יפסר - האם צריך לטבול את כל המכשיר או שדי לטבול את הרשת בלבד.

תשובה: צריך לטבול גם את גוף הכלי.

מקור: כיון שמשמשים בשמן הנמצא בתוך הכלי, הרי כל הכלי טעון טבילה.

טבילת חוט מבשירי החשמל

שאלה: בטבילת כלי חשמלי, האם צריך לטבול גם את החוט (- הכבל) החשמלי.

תשובה: לכתחילה יש לטבול גם את החוט.

מקור: יש לדון שנחשב כידות הכלים הטעונות טבילה (יו"ד סי' קכ סי"ב, סו"ס רב), וגם יש לדון שאם יטבול עד החוט מבלי לטבול אותו, הוי חציצה.

טבילת מכוונות חשמליות בחנויות

שאלה: האם מכוונות פופקורן/ברד/שתיה/סוכר/קפה וכד' שבחנויות צריכות טבילה.

תשובה: מכוונת סוכר וכן מכוונת קפה וכן מכוונת ברד וכן מכוונת פופקורן, שהמוכר מכין/מוזג עבור הלקוחות, יש לטבול בלי ברכה, וקשה לסמוך על המקילים שזה נחשב כלי סחורה.

מקור: מהרי"ל דיסקין (קו"א סי' ה אות קלו), ר' שלמה קלוגר בשו"ת טוב טעם ודעת (תליתא ח"ב כב). ומש"כ בדרכ"ת (סי' קכ סק"ה) בשם דברי יוסף להקל מחמת כלי סחורה - חידוש הוא.